

Didaktické metody v
jazykovém vzdělávání

MARIE SEDLÁKOVÁ

Didaktické metody

Cílevědomý a záměrný postup, kterým učitel reguluje učení žáků při vyučování.

– Způsob záměrného uspořádání činnosti učitele a žáka (cesta) směřující k danému výukovému cíli.

- funkcí metod je řídit (regulovat) učení tak, aby jeho výsledkem byly osvojené vědomosti a dovednosti a rozvinuté schopnosti žáka, a to v souladu s výukovými cíli, s přihlédnutím k individuálním rozdílům mezi žáky ve třídě

Vývoj didaktických metod

procházejí dlouhým historickým vývojem a měnily se v závislosti na historicko-společenských podmínkách výuky, školy a pojetí výuky.

- antika: dialog, sokratovská metoda (kladení otázek)
- středověk: memorování poznatků, často bez pochopení významu (J. A. Komenský proti tomuto zdůrazňoval význam poznání věcí)
- 17. stol.: přirozená metoda, slovně-názorová koncepce, paralela společnost-příroda (co lze pozorovat-aplikovat)
- 19. stol.: Herbart – teorie „formálních stupňů vyučování (jasnost, asociace, systém metoda)“, která byla zdogmatizována jeho nástupci „herbartovci“ a vedla k memorování, pamětnímu učení a pasivitě žáků

Herbert založil didaktické postupy na analýze psychických procesů

- Ve druhé polovině 19. století - rozvoj psychologie a pedagogiky, také proto je kladen větší zřetel na osobnost žáka (tzv. **pedocentrismus**)

Vývoj didaktických metod

20. st. – aktivní metody – žák má být při vyučování aktivizován tak, aby se rozvíjelo jeho myšlení a všestranně se rozvíjela jeho osobnost; problémová metoda (J. Deweye), metoda projektová (W.H. Kilpatricka), pracovní metoda (G. Kerchensteiner), apod.

Postupně se rozvíjí další metody - pedagogické inovace, kladoucí důraz na spoluúčast žáka a učitele ve vyučování, aktivitu žáka a jeho učební styly, schopnosti a potřeby.

Tento proces pokračuje i v současnosti. - tzv. **alternativní metody**.

vývoj didaktických metod

zaměření na cizí jazyk

19. století - gramaticko - překladová metoda

- latina postupně vytlačována ze školního kurikula do ústraní moderními jazyky, postupy používané během vyučování zůstaly téměř nezměněny
- vycházela z německé tradice vzdělávání
- Mezi lety 1840 a 1940 tento přístup zcela ovládl výuku cizích jazyků nejen v Evropě, ale i jinde ve světě
- abstraktní výklad gramatických pravidel, dvojjazyčné seznamy slovíček, které se žáci učili zpaměti a textech určených pro překlad.
- Plynulosti a kvalitě ústního vyjadřování se nevěnovala téměř žádná nebo jen malá pozornost

+ systematicčnost

chyby nebyly tolerovány

vývoj didaktických metod

zaměření na cizí jazyk

② přímá metoda

- výuka cizích jazyků měla podobat procesům, při kterých si osvojujeme svůj mateřský jazyk (vycházeli z toho, že osvojování cizího jazyka probíhá stejně jako osvojování mateřského)
- Berlitzovy jazykové školy existují dodnes a řídí se následujícími pravidly:
  - - Nikdy nepřekládej : demonstruj
  - - Nikdy nevysvětluj : jednej
  - - Nikdy neřečni : ptej se
  - - Nikdy **neimituj chyby : opravuj**
  - - Nikdy **nemluv pouze jedním slovem : používej věty**
  - - Nikdy **nemluv příliš : nech žáky aby, mluvili co nejvíce**
  - - Nikdy nepoužívej knihy: používej svůj plán hodiny
  - - Nikdy nepřeskakuj : drž se svého plánu
  - - Nikdy nepostupuj příliš rychle : říd se tempem studentů
  - - Nikdy nemluv příliš pomalu : mluv normální rychlostí
  - - Nikdy nemluv příliš rychle : mluv přirozeně
  - - Nikdy nemluv příliš hlasitě : mluv přirozeně
  - - Nikdy nebuď netrpělivý : zachovej si klidnou hlavu

vývoj didaktických metod

zaměření na cizí jazyk

analyticko-syntetická metoda = zprostředkovací

- vycházela ve své podstatě z metody přímé
- důraz nejprve na mluvenou stránku jazyka a správnou výslovnost
- Důležitou roli zde hrají imitace a analytický postup
- dedukce i indukce a v pokročilejších fázích výuky se přistupuje i k **překladu**, kterým se utvrzuje znalost slovní zásoby a mluvnických pravidel, a který se používá pro zdůraznění **rozdílů mezi mateřským a cílovým jazykem**.
- Kromě jazyka jsou žáci seznamováni i s literaturou a kulturou
- stanovila reálné cíle, které bylo možné dosáhnout v prostředí veřejné školy
- učitel musel být odborníkem v daném jazyce, ale musel mít i pedagogické schopnosti

vývoj didaktických metod

zaměřeni na cizí jazyk

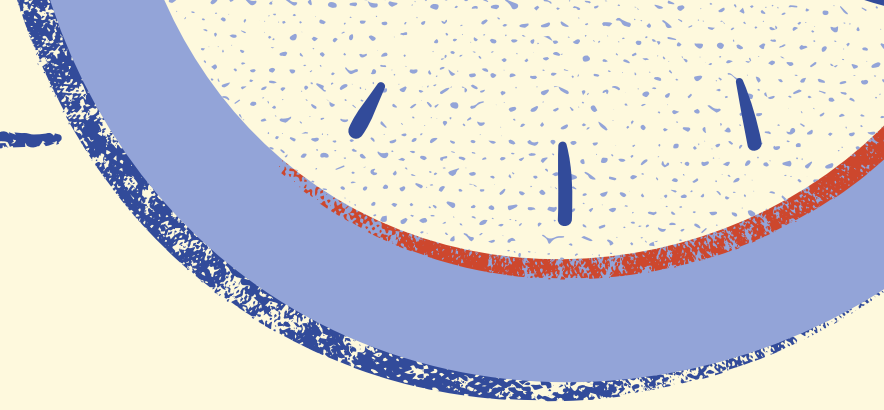
alternativní metody jazykového vzdělávání

- ústní přístup a situační jazykové vyučování (učivo nejdříve prezentováno ústně)
- audolingvální metoda (studium i 10 hodin denně, armádní účely)
- metoda celkové fyzické odpovědi (koordinace řeči a činnosti)
- sugestopedie (aktivizaci obou hemisfér mozku, minimalizaci učebního stresu a pozitivní emoční prostředí)
- tichá metoda (učitel má co nejvíce mlčet, mluvit má žák)
- přirozený přístup (zdůrazňování význam slovní zásoby)

Klasifikace výzkumných metod

- _____
- _____
- _____

Klasifikace

Pro úspěšnou vyučovací hodinu je volba vhodných metod klíčová.

Závisí však na mnoha faktorech, z nichž pouze některé může sám učitel ovlivnit nebo je změnit ke svému prospěchu.

Mezi tyto činitele patří:

- zákonitosti výukového procesu**
- cíle a úkoly výuky**
- obsah a metody daného oboru**
- úroveň fyzického a psychického rozvoje žáků**
- zvláštnosti třídy**
- skupiny žáků**
- vnější podmínky výchovně-vzdělávací práce**
- a osobnost učitele**

Klasifikace

kteřá zohledňuje stupeň složitosti edukačních vazeb mezi učitelem a žáky

Klasické výukové metody - didaktický aspekt

Metody slovní

Metody názorně-demonstrační

Metody dovednostně-praktické

Aktivizující metody - aspekt interaktivní

Metody diskusní.

Metody heuristické, řešení problémů.

Metody situační.

Metody inscenační.

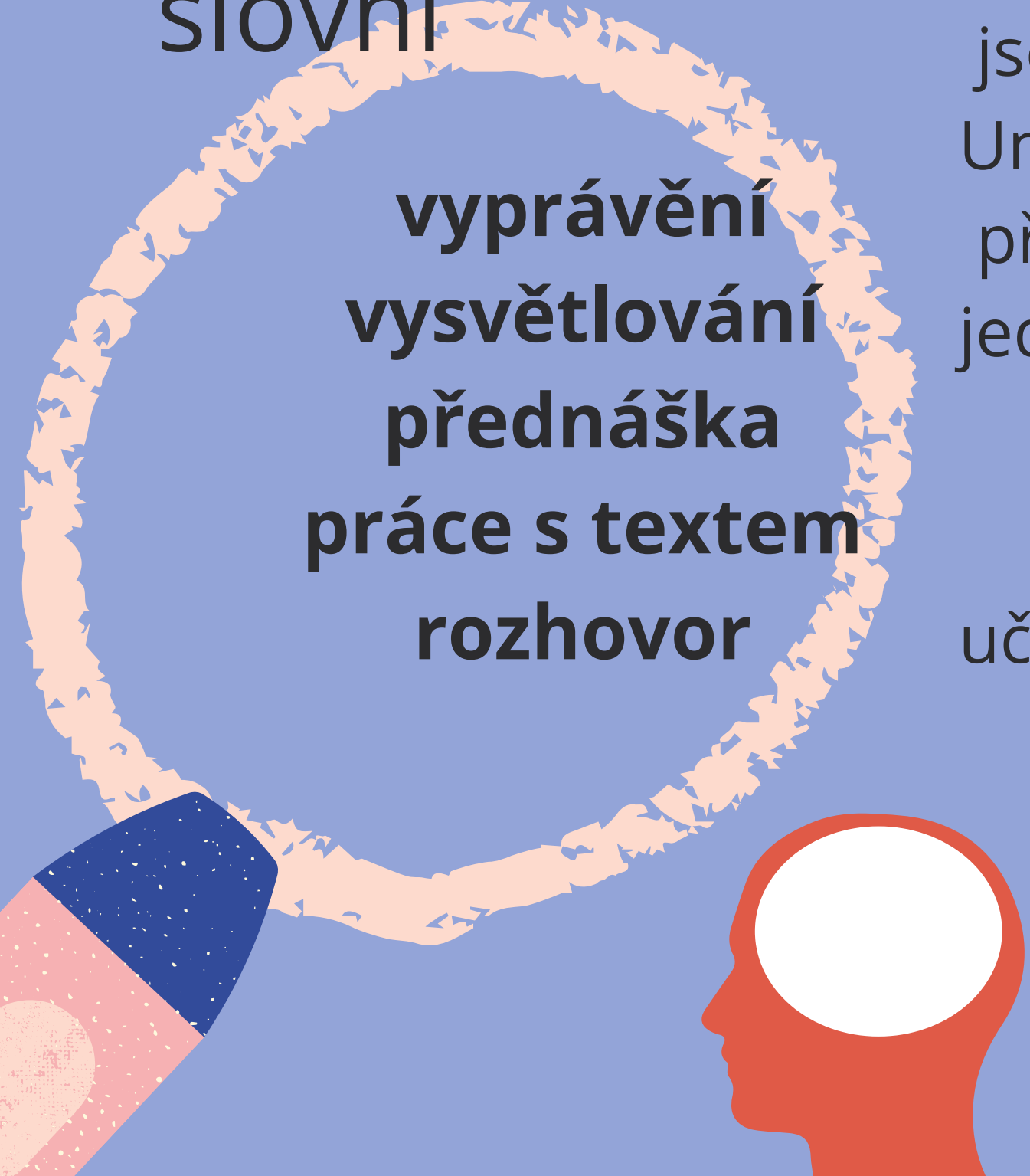
Didaktické hry.

Komplexní výukové metody

Klasické výukové metody

slovní

vyprávění
vysvětlování
přednáška
práce s textem
rozhovor

jsou založeny na ústním nebo písemném projevu. Umožňují žákům vyjadřovat své myšlenky, argumentovat, předkládat hodnocení, popisovat své vlastní postoje a jednání.

učitel dbá i na řeč žáků (polykání koncovek, intonace atd.)

Klasické výukové metody

slovní

vyprávění

poutavé líčení příběhu, děje či události, upřednostňuje tedy epickou linii.

Učitel se snaží žáky zaujmout, motivovat, emotivně naladit. Zároveň v nich podporuje rozvoj fantazie a umění naslouchat druhému.

Z výrazových prostředků je ve vyprávění často používána **přímá řeč, metafora, dramatické zbarvení**.

Posluchačům jsou také předkládány vlastní dojmy a pocity vypravěče

komunikační jednosměrnost

Učitel podporuje žákovu pozornost, ale při hromadné organizační formě, se kterou se metoda pojí, je obtížná její kontrola.

Zpětná vazba je tak především odvozována z neverbálních projevů třídy, případně je omezována kladením individuálních motivačních otázek některým žákům.

Vyprávění je častěji používáno v **ročnících mladších žáků a po obsahové stránce spíše ve výuce humanitně orientovaných předmětů.**

Klasické výukové metody

slovní vyprávění

Příklad: český jazyk - vyprávění

„Hořelo. A Vilém se loudal s balením svých pěti švestek. Tatínek se zlobil. Hasiči s hadicemi už přibíhali, ale rodiče mleli z posledního: „Smůla se nám lepí na paty.“ A opravdu: pryskyřice z podlahy se žářem rozehřála! „Dnes už nevytáhneme paty z domu.“ Po tatínkových slovech nám naskočila husí kůže. Vilémovi místy i s husími brky. Najednou vyšla z požáru teta Bláža. Hrála všemi barvami. Byla u nás pečená vařená, úplně jsme zapomněli, že je u nás na návštěvě. (Z. Svěrák in Český jazyk pro 5. ročník ZŠ, 2011, s. 100).

Úkoly pro žáky: Vymyslete na základě úvodního textu celý příběh: doplňte začátek (jak požár začal, co vlastně hořelo) a konec (jak vše dopadlo).“ (Kosová a kol., 2011, s. 100)

Toto vyprávění slouží žákům (kromě procvičování slohového útvaru) také k zopakování učiva z předchozího ročníku (spojek, předložek, souvětí) a k expozici učiva nového (pravopisu předložek s, z).

Klasické výukové metody

slovní

vysvětlování

**dovednost vysvětlovat učivo
spočívá v jeho srozumitelnosti
a logické stavbě.**

ucelený, logicky uspořádaný postup,
jakým je žákům učivo zprostředkováno.

Hlavním cílem je pak pochopení problematiky.

Zásadní je přitom respektovat dosavadní znalostní úroveň dětí a přizpůsobit své vysvětlení jejich zvláštnostem.

- vycházet z žákových dosavadních znalostí a zkušeností;
- zjednodušovat učivo;
- soustředit se na podstatné (užít klíčovou větu, poskytnout přehled učiva, předložit poznatky jako logický řetězec);
- logicky učivo systematizovat a pomoci studentům se v učivu orientovat; adekvátně používat abstraktní a konkrétní vysvětlování.

Klasické výukové metody

slovní

přednáška

delší souvislý projev na konkrétní odborné téma.

Na rozdíl od vysvětlování je přednáška časově náročnější, prohlubující, seznamující s problematikou detailněji. Je vhodná zejména pro objasnění teorie daného oboru

- na ZŠ není tak častá
- vyžaduje schopnost koncentrace na delší dobu - nutné vyžadovat aktivní účast - promyšlená metodika

Klasické výukové metody

slovní

práce s textem

tradičně vnímaná metoda

nejrozšířenější druh didaktického textu

Ne každý text, který je ve výuce používán, může být nazván učebnicí

Funkce učebnic (Gavora):

- didakticky ztvárňuje vědecké poznatky a podává je formou učiva;
- pomáhá učivo procvičovat, opakovat, systematizovat a integrovat;
- je prostředkem sebevzdělávání a sebekontroly žáka;
- působí na postoje, názory, zájmy aj. žáka, má tedy výchovný vliv.

Klasické výukové metody

slovní

V kategorii slovních metod představuje rozhovor jednu z aktivnějších výukových strategií

rozhovor

Výukový rozhovor, který je charakteristický svou dvousměrnou komunikací, řadíme k dialogickým slovním metodám. Nejčastěji probíhá mezi žáky a učitelem, který zde zaujímá řídicí roli, někdy mezi žáky navzájem.

Ve výuce může posloužit ve fázi motivace (motivační rozhovor), expozice nového učiva (jako doplnění výkladu), ve fázi fixace (opakovací rozhovor) nebo při zkoušení (diagnostický rozhovor).

nejsou pro rozhovor vhodné :

otázka řetězová (nejasná formulace, několikeré opakování dotazu, pozměnění, doplnění, než žáci pochopí smysl ;

otázka sugestivní (předjímající odpověď – např. „Je důležitá ochrana životního prostředí?“);

otázka nejasná (např. „Co si pamatujete o ochraně životního prostředí?“).

Metody názorně-demonstrční

Předvádění a pozorování

Práce s obrazem

Instruktaž

potvrzují důležitost smyslového vnímání
a pomáhají učivo názorně prezentovat

K tradičně používaným pomůckám sloužícím k prezentaci a demonstraci patří školní tabule.

Komplexní výukové metody

Frontální výuka.

Skupinová výuka

Partnerská výuka

Individuální a individualizovaná výuka

Kritické myšlení

Brainstorming

Projektová výuka

Učení dramatem

Otevřené učení

Učení v životních situacích

Televizní výuka

Výuka podporovaná počítačem

Sugestopedie a superlearning

Hypnopedie

Aktivizační metody

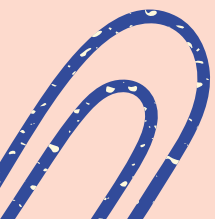
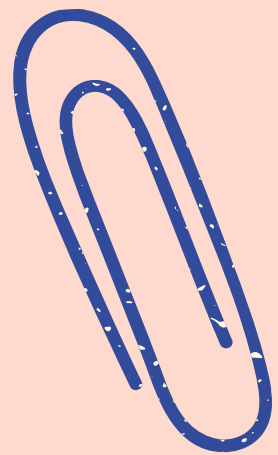
---

metoda dialogická
metoda situační
metoda isncenační
didaktické hry

Práce se žákem se SVP

Práce se žákem se SVP

Jde o žáky

se zdravotním postižením (tělesným, zrakovým, sluchovým, mentálním, autismem, vadami řeči, souběžným postižením více vadami, vývojovými poruchami učení nebo chování),

více času na napsání a kontrolu

ústní ověření znalostí gramatiky po písemné práci

vyhledávání chyb ve vlastním písemném projevu

místo diktátu doplňovací cvičení

ponechání pomocných linek v sešitech

tabulka písmen ponechaná v lavici

společné čtení stranou ostatních dětí

pro cizí jazyk:

častý poslech a opakování jazyka básničky

se zdravotním znevýhodněním (zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování)

se sociálním znevýhodněním (z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu).

specifické potíže se čtením (dyslexie)

specifické potíže se psaním (dysgrafie)

specifické potíže s pravopisem (dysortografie)

Práce se žákem s OMIJ

nepřijetí - vykořenění

agrese

tiché období

rezistence na změnu

(odmítání učít se česky)

poslouchat, co dítě říká
umožnit mu někam patřit
snaži se o kulturní zakořenění

člověk v procesu, ne s problémem

Práce se žákem
se LVO

<https://meta-ops.eu/>

Nauč se slovíčka
snadno a rychle
s aplikací
WordTrainer
FRAUS.

60/4

Запомните

быть, буду, будешь, будут	být
*горький	hořký
*горячий	horký
дѣлать [d'élət'], -аю, -аешь, -ают	dělat
дом	dům
думать, -аю, -аешь, -ают	myslet
забыть, забуду, забудешь, забудут он забыл, она забыла	zapomenout; zapomněl; zapomněla
звонить, -ню, -нишь, -нят	telefonovat
какой, какая, какие	jaký
квартира	byt
книга	kniha
компакт-диск	kompaktní disk, CD
конечно [kan'éšnə]	ovšem
красивый, красивая	hezký, hezká; krásný, krásná
красный, красная	červený, červená
метро [m'itró], <i>nesklonné</i>	metro
мобильник [mab'il'n'ik]	mobil
мобильный телефон	mobilní telefon
нельзя [n'il'z'á]	není možno, nelze
номер [nóm'ər]	číslo
около [ókələ]	u
осторожно [astaróžnə]	pozor, opatrně
песня [p'ésn'ə]	píseň

Seznam literatury

http://neflt.ujep.cz/sites/default/files/navigator_pruvodce_didaktikou.pdf?fbclid=IwAR3ZGOQQIUmdILHmPf0lahxEHxR3fSMOuXgwAIIINSIplKTEQ3KTRz_xMP0

